

Mersin'deki Müze ve Ören Yerlerinin Turist Rehberleri Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Çalışma (A Qualitative Study on the Evaluation of Museums and Archaeological Sites in Mersin by Tourist Guides)

* Nesih ORUÇ^a, Sabri ARICI^b

^a Mersin University, Institute of Social Sciences, Department of Tourism Guidance, Mersin/Türkiye

^b Mersin University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Guiding, Mersin/Türkiye

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 10.06.2025

Kabul Tarihi: 12.01.2026

Anahtar Kelimeler

Mersin arkeolojisi
Kültür turizmi
Turist rehberleri
Kültürel miras

Keywords

Mersin archaeology
Cultural tourism
Tourist guides
Cultural heritage

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

Öz

Araştırmanın temel amacı, Mersin arkeolojisinin profesyonel turist rehberlerinin bakış açısından değerlendirilmesi ve mevcut sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesidir. Bu kapsamda, rehberlerin Mersin'deki arkeolojik alanlara ilişkin karşılaştıkları sorunlar ile bu alanların çekiciliğini artırmaya yönelik önerileri ortaya konmaktadır. Çalışma kapsamında, 2024 yılı içerisinde Adana Rehberler Odası'na bağlı otuz profesyonel turist rehberiyle görüşmeler gerçekleştirilmiş; elde edilen veriler Maxqda ile içerik ve frekans analizleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Bulgular, rehberlerin en sık önerdiği destinasyonların Kız Kalesi, Mersin Arkeoloji Müzesi ve Cennet-Cehennem Mağaraları olduğunu göstermektedir. Bu alanların tarihi ve kültürel açıdan ziyaretçi beklentilerini karşıladığı görülmesine rağmen, ulaşım güçlükleri, sosyal tesis yetersizliği ve temizlik gibi altyapıya ilişkin sorunların öne çıktığı belirlenmiştir. Rehberlerin tur planlama süreçlerinde ulaşım kolaylığı, alanın tarihî önemi ve maliyet gibi faktörleri dikkate aldığı, ayrıca turistlerin bilgi edinme taleplerine göre hareket ettikleri saptanmıştır. Çalışmada, destinasyonların çekiciliğini artırmak amacıyla tanıtım faaliyetlerinin güçlendirilmesi, altyapı yatırımlarının artırılması ve alternatif turizm türlerinin teşvik edilmesi yönünde öneriler sunulmaktadır.

Abstract

The primary objective of the research is to evaluate Mersin archaeology from the perspective of professional tourist guides and to develop solutions to existing problems. In this context, the problems encountered by guides regarding archaeological sites in Mersin and their suggestions for increasing the attractiveness of these sites are presented. As part of the study, interviews were conducted with thirty professional tourist guides affiliated with the Adana Guides Association in 2024; the data obtained was evaluated using content and frequency analyses. The findings show that the destinations most frequently recommended by guides are Kız Kalesi, the Mersin Archaeological Museum, and the Cennet-Cehennem Caves. Although these areas meet visitor expectations in terms of historical and cultural significance, it was determined that problems related to infrastructure, such as transportation difficulties, inadequate social facilities, and cleanliness, were prominent. It was found that guides consider factors such as ease of transport, the historical significance of the area, and cost in their tour planning processes, and that they act according to tourists' requests for information. The study recommends strengthening promotional activities, increasing infrastructure investments, and encouraging alternative types of tourism to enhance the attractiveness of destinations.

* Sorumlu Yazar

E-posta: orucnesih@gmail.com (N. Oruç)

GİRİŞ

Kültür, toplumların kendine özgü niteliklerini ve değerlerini temsil eden bir yapı olarak öne çıkar; her toplum, kendi kültürel sembolleri aracılığıyla diğerlerinden ayrılır. Kültürel birlik, etnik köken veya coğrafi sınırlar gibi unsurlardan daha güçlü ve derin bir bağ kurma potansiyeline sahiptir; bu da toplumları bir araya getiren ortak değerlerin ve deneyimlerin önemini ortaya koymaktadır (Arslanoğlu, 2015, s. 171-174). Bu nedenle, farklı kültürleri tanıma arzusu, birçok gezgini seyahat etmeye teşvik eden önemli bir faktördür. Kültür turizmi ise, sergi, folklor, tiyatro, festival gibi sanatsal faaliyetlerde bulunmak, geçmiş ve geçmiş uygarlıkların kültürlerini tanımak, tarihi alanlar ve toplumun yaşam tarzlarını görmek için yapılan gezileri içeren bir turizm türü olarak tanımlanabilir (Aydın, 1990, s.20). Arkeoloji, tarih öncesi ve sonrası toplulukların kalıntılarını araştırarak bu değerli bilgileri gelecek nesillere aktaran bir bilim dalı olarak öne çıkmaktadır (Lillesand, Kiefer ve Chipman, 2015). Arkeolojik bulguların gün yüzüne çıkarılması, kültür turizminin gelişmesine büyük katkı sağlarken, bu alanları ziyaret eden turistlere rehberlik etmek de profesyonel turist rehberlerinin en önemli görevlerinden biri haline gelmiştir. Rehberlik mesleği, insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olup, ilk çağlardan itibaren savaşlar, ticaret kervanları ve kutsal mekân ziyaretleri gibi birçok alanda rehberler, insanlara yol gösterici bir rol üstlenmiştir (Çimrin, 1995, s. 9). Turist rehberleri, geçmişten günümüze uzanan tarihî ve kültürel değerlerin korunması ve yaşatılması konusunda farkındalık oluşturarak kültür yorumcuları ve kültür elçileri olarak büyük bir önem taşımaktadır (Çapar ve Yenipınar, 2017).

Mersin, zengin tarihi ve kültürel mirasıyla dikkat çeken ve arkeolojik alanları sayesinde kültür turizmi açısından önemli bir destinasyon niteliği taşıyan bir bölgedir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan kent, ziyaretçilerin ilgisini çeken tarihî kalıntılarıyla öne çıkmaktadır (Unur ve Arıcı, 2012, s. 228). Bu kapsamda, turist rehberleri gözünden Mersin arkeolojisinin kültür turizmine katkılarının incelenmesi, bölgenin arkeolojik destinasyon olarak sahip olduğu potansiyeli daha kapsamlı bir şekilde anlamaya olanak sağlamaktadır. Turist rehberlerinin deneyimleri ve gözlemleri hem mevcut durumun değerlendirilmesi hem de geliştirilebilir yönlerin belirlenmesi açısından önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Çalışmanın konusu, Mersin ili sınırları içinde yer alan arkeolojik değerlerin görüşme yoluyla profesyonel turist rehberlerinin perspektifinden değerlendirilmesidir. Bu araştırmanın problemi, Mersin ilinin arkeolojik alanlarının, önemli birer kültür ve tanıtım elçisi olan profesyonel turist rehberlerinin bakış açısından yeterince değerlendirilmemiş olmasıdır. Profesyonel turist rehberleri hem gözlemci hem de uygulayıcı konumlarında olup, bu sorunların etkilerini deneyimleyen ve çözüm önerileri geliştirme noktasında önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda, Mersin'in arkeolojik alanları, müzeleri ve ören yerlerinin turist rehberlerinin gözünden nasıl değerlendirildiği, bu süreçte karşılaşılan zorluklar ve çözüm önerileri üzerine odaklanmak büyük önem taşımaktadır. Araştırmanın temel amacı, Mersin'deki müze ve ören yerlerinin profesyonel turist rehberleri perspektifinden nasıl değerlendirildiğini incelemek ve mevcut sorunlar için çözüm önerilerini sunmaktır. Özellikle, rehberlerin Mersin'in arkeolojik değerlerini anlatırken, bu süreçte karşılaştıkları zorluklar ve eksiklikler ile müze ve ören yerlerinin turistler açısından ne ölçüde çekici olduğu da araştırılmaktadır. Ayrıca, turist rehberlerinin bu yerlerin çekiciliğini artırmak amacıyla ne tür öneriler sundukları ve mevcut sorunları nasıl ele aldıkları çalışmada değerlendirilmiştir.

Literatür İncelemesi

Alan yazında yapılan incelemeler, Mersin'in arkeolojik ve kültürel mirası üzerine gerçekleştirilen çalışmaların oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu durum, konunun akademik açıdan yeterince ele alınmadığını ve mevcut

araştırmanın özgün bir nitelik taşıdığını ortaya koymaktadır. Az sayıdaki çalışma ise bölgenin arkeolojik potansiyelini, kültür turizmi açısından önemini ve bu potansiyelin sürdürülebilir biçimde değerlendirilmesine yönelik yaklaşımları ele almaktadır.

Sayar (2000), yüzey araştırmaları ve epigrafik veriler aracılığıyla bölgenin arkeolojik potansiyelini bilimsel literatüre kazandırmış ve Mersin'in tarihsel derinliğini ortaya koymuştur. Unur ve Arıcı (2012) ise Mersin'in tarihi ve kültürel yönlerinin turizme katkısını değerlendirerek, deniz-kum-güneş turizminin ötesinde kültürel değerlerin tanıtım ve geliştirme stratejilerinde bütüncül bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamıştır.

Benzer biçimde, Akkuş ve Güneş (2016), Aydıncık ilçesinin kültür turizmi potansiyelini inceleyerek, sürdürülebilir turizm ilkeleri doğrultusunda çevresel ve kültürel değerlerin korunmasının önemine dikkat çekmiştir. Şengül (2017), Silifke ilçesindeki Olba Antik Kenti'nin kültür turizmi açısından taşıdığı önemi ortaya koymuş, ancak tanıtım faaliyetlerindeki eksikliklerin kentin turizm potansiyelinin tam anlamıyla değerlendirilmesini engellediğini belirtmiştir. Arıcı ve Uysal (2019) tarafından yapılan çalışma ise, Mersin'in kültür turizmiyle birlikte doğa turizmi açısından da önemli bir potansiyele sahip olduğunu; ören yerlerinde yürütülecek düzenli kazı ve çevre düzenleme çalışmalarının bölgenin turizm gelişimine katkı sağlayacağını ifade etmiştir.

Yılmaz (2020), Mersin'deki kültürel mirasın korunmasına ilişkin sorunları incelemiş ve tarihi eserlerin yanlış kullanımı ile kırsal alanlardaki restorasyon eksikliklerinin önemli problemler arasında yer aldığını saptamıştır. Araştırmada, bu sorunların çözümünde toplum temelli eğitim projeleriyle kültürel miras bilincinin güçlendirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Son olarak, Oskay (2012) çalışmasında, Mersin'in yüksek turizm potansiyeline rağmen beklenen düzeyde başarı elde edemediğini; altyapı yetersizlikleri, tanıtım eksiklikleri ve yerel yönetimlerin sınırlı katkısının bu durumu etkilediğini belirtmiştir. Araştırma, turizm altyapısının güçlendirilmesi ve tanıtım stratejilerinin etkinleştirilmesinin, Mersin'in kültür turizmi açısından sürdürülebilir bir gelişim göstermesi için kritik öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı; algıların ve olguların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına dayanan nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu yaklaşım, bireylerin deneyim, düşünce ve algılarını derinlemesine anlamayı; olay ve olguları bağlamsal koşullar içinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın temel amacı, Mersin'in arkeolojik mirasının kültür turizmine katkılarını profesyonel turist rehberlerinin bakış açısıyla değerlendirmek ve bu doğrultuda kentin kültürel mirasının turizmde daha etkin biçimde kullanılmasına yönelik öneriler geliştirmektir.

Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş; Adana Rehberler Odası'na bağlı, mesleki deneyime sahip 30 profesyonel turist rehberiyle birebir görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sırasında katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş; yalnızca yaş, cinsiyet, medeni durum, mesleki deneyim yılı ve kokart dilleri gibi demografik veriler kaydedilmiştir.

Nitel araştırmalarda geçerliliğin sağlanması, araştırmacının bulgulara nasıl ulaştığını açık biçimde ortaya koymasý büyük önem taşır. Özellikle betimsel analizlerde, katılımcý ifadelerinin doğrudan kullanılması, bulguların geçerliliğini güçlendiren temel bir unsurdur (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu nedenle, çalışmada da rehberlerin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmış, elde edilen bulgular bu ifadeler ışığında yorumlanmıştır.

Güvenirlik açısından ise, Guba ve Lincoln (1985) tutarlılığı, Erlandson ve arkadaşları (1993) ise teyit edilebilirliği temel ölçütler olarak belirtmektedir. Bu çerçevede, analiz süreci sistematik biçimde yürütülmüş, her görüşme sonrası elde edilen veriler dikkatle gözden geçirilmiş ve tutarlılık sağlandıktan sonra bulgular araştırmaya dahil edilmiştir. Bu metodolojik yaklaşım hem araştırmanın doğruluğunu hem de genel güvenilirliğini artırmaya yönelik titiz bir süreci yansıtmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Süreci

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun geliştirilmesi sürecinde, soruların kapsam ve içerik geçerliliğini sağlamak amacıyla iki alan uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan alınan geri bildirimler doğrultusunda form gözden geçirilmiş ve son hâli verilmiştir.

Yarı yapılandırılmış form, rehberlerin Mersin'deki arkeolojik miras hakkındaki bilgi, deneyim ve değerlendirmelerini ortaya çıkarmaya odaklanmıştır. Bu doğrultuda, katılımcılara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

1. Rehberlik deneyiminiz göz önüne aldığınızda, Mersin'de ziyaret edilmesi gereken en önemli müze ve ören yerleri hangileridir?
2. Mersin'deki müze ve ören yerleri, turistlerin beklentilerini karşılayabilecek nitelikte midir?
3. Mersin'deki müze ve ören yerlerinin bulunduğu noktalarda ne gibi sorunlar vardır?
4. Mersin'deki müze ve ören yerlerine gezi düzenlerken, hangi özellikleri dikkate alıyorsunuz?
5. Mersin'deki müze ve ören yerlerinin çekiciliğini artırılması konusunda neler yapılabilir?

Görüşmeler sırasında katılımcılardan öncelikle demografik bilgiler alınmış, ardından araştırmanın ana temalarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların yanıtları doğrultusunda ek sorular sorularak derinlemesine bilgi elde edilmiştir. Böylelikle görüşmelerin hem kapsamı hem de derinliği artırılmıştır.

Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiş; analiz sürecinde temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Katılımcıların görüşlerinin özgün biçimde yansıtılması amacıyla, bulguların sunumunda doğrudan alıntılara da yer verilmiştir. Bu yaklaşım, nitel araştırmalarda hem geçerliliği hem de güvenilirliği güçlendiren önemli bir uygulama olarak değerlendirilmiştir.

Verilerin Analiz Yöntemi

Araştırmada, 30 profesyonel turist rehberiyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analizinde MAXQDA programından yararlanılmıştır. Turist rehberlerine yöneltilen açık uçlu sorulardan alınan yanıtlar, araştırmanın temel veri kaynağını oluşturmuş ve bu verilerin özömlenmesinde derinlemesine inceleme olanağı sunan içerik analizi uygulanmıştır. Bu yöntem, veriler içerisinde önceden belirlenmemiş tema ve boyutların doğal biçimde ortaya çıkmasına imkân sağlayarak araştırmanın bulgularının daha kapsamlı ve bütüncül bir şekilde değerlendirilmesine katkı sağlamıştır. Bu bağlamda, veri analizinde, kodlama ve

temaların düzenlenmesinden yola çıkılarak, kategorilerin oluşturulması, tanımlanması ve bulguların yorumlanması şeklinde bir yol izlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek 2021, s. 243). Kodlama yönteminde, kavramların belirlenmesi ve bu kavramlar arasındaki bağlantıların ortaya çıkarılmasında temel bir araç olarak kullanılmıştır. Kodlama işlemi, verilerin anlamını derinlemesine keşfetmek için onları küçük ve anlamlı parçalara ayırmayı içerir (Çelik, Baykal ve Memur, 2020). Bu yöntem, verilerin sistematik olarak düzenlenmesini ve derinlemesine analiz edilmesini sağlamış, sonrasında oluşturulan kategoriler ve bu kategorilere ilişkin frekanslar detaylı şekilde değerlendirilmiştir (Bilgin, 2014).

Bulgular

Katılımcıların Demografik Bulguları

Çalışmada yer alan katılımcıların demografik özellikleri, yaş, cinsiyet, medeni durum, yabancı dil bilgisi ve tecrübe yılı gibi değişkenler temelinde analiz edilmiştir. Katılımcıların cinsiyet dağılımı incelendiğinde, 12 kadın (%40) ve 18 erkek (%60) katılımcı olduğu gözlemlenmektedir. Katılımcıların yaşları 4 grup halinde incelenmiş olup bunlar 18-29, 30-39, 40-49 ve 50 + şeklinde gruplandırılmıştır. %43,3 oranla 13 katılımcı 30-39 yaş aralığında olduğu, %36,67 oranla 11 katılımcı 40-49 yaş aralığında, %13,33 oranla 4 katılımcı 50+ yaşında ve sadece %6,67 oranla 2 katılımcı genç yaşta rehberlik yapıyor olup 18-29 yaş aralığındadır.

Medeni durum değişkeni açısından bakıldığında, 14 katılımcı (%46,67) evli, 16 katılımcı (%53,33) bekâr olarak kaydedilmiştir. Bu dağılım, bekâr katılımcıların evlilere kıyasla daha fazla olduğunu göstermektedir.

Yabancı dil bilgisi değişkeni incelendiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun İngilizce bildiği görülmektedir. Özellikle, 25 katılımcı (%90) sadece İngilizce bilgisine sahipken, 2 katılımcı İngilizce ile birlikte farklı bir dile sahip olduklarını belirtmişlerdir. K25 hem İngilizce hem Rus diline yatkınken K30 hem İngilizce hem İspanyolca dilinde yetkinlik göstermektedir. Ayrıca 3 katılımcı (K9, K10 ve K11) kendilerine yöneltilen diller haricinde “Diğer” bir dile sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Tecrübe yıllarının dağılımı yine yaş değişkeni gibi gruplara ayrılmıştır. Bu gruplar; 1-10 yıl, 11-20 yıl, 21 + yıl olarak araştırmaya dâhil edilmiştir. Katılımcılardan %60 oranla 18 katılımcı ilk 10 yılın içerisinde olduğu %20 oranla 6 katılımcı 11-20 yıl arası deneyime kalan diğer en çok deneyime sahip olan 6 katılımcı ise 21 + yıl olarak araştırmaya katılmıştır. En düşük deneyime sahip olan “K14” mesleğinin henüz ilk yılındayken “K9” mesleğinde 32 yıl deneyime sahip olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan katılımcıların çok değişkenli tecrübe yıllarına sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 1. Demografik Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Yabancı Diller	Tecrübe Yılı
K1	Erkek	35	Evli	İng	8
K2	Kadın	39	Evli	İng	10
K3	Erkek	60	Bekâr	İng	30
K4	Erkek	32	Bekâr	İng	5
K5	Kadın	42	Bekâr	İng	16

Tablo 1. Demografik Bilgiler (devamı)

K6	Kadın	46	Evli	İng	7
K7	Erkek	40	Bekâr	İng	17
K8	Erkek	48	Evli	İng	10
K9	Kadın	59	Evli	Diğer	32
K10	Kadın	47	Evli	Diğer	27
K11	Erkek	55	Evli	Diğer	22
K12	Erkek	40	Evli	İng	16
K13	Erkek	29	Bekâr	İng	4
K14	Erkek	27	Bekâr	İng	1
K15	Erkek	38	Bekâr	İng	6
K16	Erkek	35	Bekâr	İng	2
K17	Erkek	32	Bekâr	İng	4
K18	Erkek	32	Bekâr	İng	6
K19	Erkek	34	Evli	İng	9
K20	Erkek	30	Evli	İng	5
K21	Kadın	32	Bekâr	İng	6
K22	Kadın	34	Bekâr	İng	5
K23	Erkek	40	Evli	İng	8
K24	Erkek	35	Bekâr	İng	6
K25	Erkek	40	Evli	İng, Rusça	12
K26	Kadın	33	Bekâr	İng	5
K27	Erkek	49	Bekâr	İng	20
K28	Kadın	46	Evli	İng	12
K29	Kadın	50	Evli	İng	23
K30	Kadın	48	Evli	İng. İspanyolca	26

Mersin’de Öne Çıkan Müze ve Ören Yerlerine İlişkin Bulgular

Tablo 2’de yer alan verilere göre, katılımcıların deneyimlerine dayalı olarak Mersin’de ziyaret edilmesi gereken müze ve ören yerlerine ilişkin veriler incelendiğinde, öne çıkan mekânlar arasında Kız Kalesi en yüksek sıklıkla önerilen destinasyon olarak dikkat çekmektedir. Toplamda 18 katılımcı (%16,0) tarafından belirtilen bu yapı hem kültürel miras değeri hem de turistik çekiciliği açısından Mersin’in en önemli simgelerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

İkinci sırada yer alan Mersin Arkeoloji Müzesi, 17 katılımcı (%15,1) tarafından önerilmiştir. Bu bulgu, bölgedeki arkeolojik birikimin ziyaretçiler nezdinde önemli bir ilgi alanı oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Cennet-Cehennem Mağaraları da 13 katılımcı (%11,6) tarafından belirtilerek hem doğal hem de mitolojik unsurlar taşınması dolayısıyla öne çıkan destinasyonlar arasında yer almıştır.

Katılımcılardan K23 “...Mersin Arkeoloji Müzesi, Kızkalesi ve Cennet-Cehennem Mağaraları mutlaka görülmesi gereken yerlerdir...” diye aktarmıştır. K2 ise “...Rehberlik deneyimime dayanarak, Mersin’de ziyaret edilmesi gereken önemli müze ve ören yerleri şunlar olabilir: Mersin Arkeoloji Müzesi...” olarak aktarmıştır

Tarihî ve dinsel öneme sahip olan Alahan Manastırı ile arkeolojik değeri yüksek Kanlıdivane Ören Yeri, her biri 9 katılımcı tarafından (%8,0) önerilmiştir. Bu durum, katılımcıların yalnızca popüler turistik alanlara değil, aynı zamanda kültürel ve tarihî derinliği olan mekânlara da değer verdiklerini göstermektedir.

Tarsus bölgesine ait yapılar da dikkat çekici düzeyde önerilmiştir. Tarsus Kleopatra Kapısı 8 katılımcı (%7,1) tarafından belirtilirken, genel olarak Tarsus Bölgesi 6 katılımcı (%5,3) tarafından önerilmiştir. Tarsus'un tarihi, kültürel ve dini çok katmanlı yapısı düşünüldüğünde, bu öneriler bölgenin ziyaret edilebilirlik potansiyelinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Daha düşük sıklıkla önerilen ancak kültürel değer taşıyan yerler arasında Olba Ören Yeri (n=5), St. Paul Kuyusu ve Uzuncaburç (her biri n=4), Aynalı Göl ve Soli Pompeipolis (her biri n=3) gibi yapılar yer almaktadır. Bu tür yerlerin daha az katılımcı tarafından önerilmesi, tanıtım ve erişilebilirlik açısından bazı sınırlılıkların olabileceğine işaret etmektedir.

Diğer yandan, yalnızca birer katılımcı tarafından önerilen Tarsus Müzesi, Adamkayalar, Danyal Peygamber Makamı, Mamure Kalesi, Astım Mağarası, Yumuktepe Ören Yeri ve Deniz Müzesi gibi yerler, daha çok bireysel farkındalıkla ilişkilendirilebilecek tercihler olarak öne çıkmaktadır. Bu bulgu, bazı tarihî ve kültürel alanların kamuoyunda yeterince tanınmadığını ve bu durumun ziyaret oranlarını etkileyebileceğini göstermektedir.

Katılımcıların deneyimlerine dayalı önerileri Mersin'in hem doğal hem de kültürel zenginliğinin çok boyutlu bir şekilde algılandığını ortaya koymaktadır. Ancak, önerilen alanların dağılımı, bazı destinasyonların öne çıktığını ve diğerlerinin göreceli olarak düşük görünürlükte kaldığını göstermektedir. Bu durum, turizm planlaması ve destinasyon tanıtımı açısından bölgesel dengesizliklerin giderilmesi gerektiğini ortaya koymakta ve daha kapsamlı tanıtım stratejileri geliştirilmesi gereğine işaret etmektedir.

Tablo 2. Mersin'de Öne Çıkan Müze ve Ören Yerlerine İlişkin Bulgular

Kodlar	Sıklık	Yüzde (%)
Kız Kalesi	18	16,0
Arkeoloji Müzesi	17	15,1
Cennet-Cehennem Mağaraları	13	11,6
Alahan Manastırı	9	8,0
Kanlıdivane ören yeri	9	8,0
Tarsus Kleopatra Kapısı	8	7,1
Tarsus Bölgesi	6	5,3
Olba Ören Yeri	5	4,4
St. Paul Kuyusu	4	3,5
Uzuncaburç	4	3,5
Aynalı Göl	3	2,6
Soli Pompeipolis	3	2,6
Erdemli Bölgesi	2	1,7
Ashabi-Keyf Mağarası	2	1,7
Elaiussa Sebaste	2	1,7

Tablo 2. Mersin’de Öne Çıkan Müze ve Ören Yerlerine İlişkin Bulgular (devamı)

Tarsus Müzesi	1	0,8
Adamkayalar	1	0,8
Danyal Peygamber Makamı	1	0,8
Mamure Kalesi	1	0,8
Astım Mağarası	1	0,8
Yumuktepe Ören Yeri	1	0,8
Deniz Müzesi	1	0,8

Mersin’deki Müze ve Ören Yerlerinin Niteliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 3’te verilen verilere göre, katılımcıların büyük çoğunluğu (%69,8; n=30) Mersin’deki müze ve ören yerlerinin genel olarak turist beklentilerini karşıladığını ifade etmiştir. Bu olumlu değerlendirmeler; tarihî ve kültürel içeriklerin zenginliği, destinasyonların erişilebilirliği ve ziyaretçilere sunulan deneyimin doyuruculuğu gibi faktörlerle ilişkilendirilmektedir. Örneğin, K24 ve K26 kodlu katılımcılar bu yerlerin hem tarihî hem de kültürel açıdan beklentileri karşıladığını özellikle vurgulamıştır. Bu bulgu, destinasyonların kültürel mirasın aktarımı ve turistik değer yaratma açısından potansiyel taşıdığını göstermektedir.

“...Mersin’deki müze ve ören yerlerinin hem tarihi hem de kültürel açıdan turistlerin beklentilerini karşılamaktadır...” (K24)

“...evet, geçmişle ve var olan değerli eserleriyle karşılayabilir...” (K26)

“...Evet, Mersin tarihi ve kültürel zenginlikleriyle turistlerin beklentilerini karşılayabilecek büyük bir potansiyele sahiptir...” (K20)

Bununla birlikte, katılımcıların %30,2’si (n=13) ise destinasyonların turist beklentilerini karşılamadığını belirtmiştir. Bu olumsuz görüşlerin temelinde çeşitli yapısal ve tanıtımsal eksiklikler yer almaktadır. Özellikle K1 ve K12 kodlu katılımcılar tanıtım eksikliğinin destinasyonların yeterince ilgi görmemesine neden olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, K5 ve K27 kodlu katılımcılar altyapı yetersizliğini önemli bir sorun olarak belirtmiş; K12 kodlu katılımcı ise konaklama olanaklarının yetersizliğine dikkat çekmiştir. K1 kodlu katılımcı ise daha radikal bir görüş bildirerek, mevcut destinasyonların ilgi çekici olmadığını savunmuştur.

Bu bulgular, Mersin’deki kültürel miras alanlarının turist memnuniyetine katkı sağlayabilme potansiyeline sahip olmakla birlikte, tanıtım, altyapı ve konaklama gibi tamamlayıcı hizmetlerde yaşanan eksikliklerin bu potansiyeli sınırlandırabileceğini göstermektedir. Hizmet sektörü içerisinde yer alan konaklama işletmelerinde çalışanların iş tatmini, hizmet sunumunun niteliği üzerinde doğrudan etkili olmakta dolayısıyla müşteri memnuniyetinin oluşumunda belirleyici bir rol üstlenmektedir (Zeithaml, Berry & Parasuraman, 1996: akt. Ercik, 2024: 370). Bununla birlikte, destinasyonların fiziksel ve hizmet altyapısına ilişkin eksiklikler, turistlerin seyahat deneyimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Araştırmaya katılan bireyler, Mersin’deki bazı turistik bölgelerin altyapı bakımından yetersiz kaldığını ifade etmiş özellikle ulaşım ağlarının sınırlılığı, çevre temizliği konusundaki aksaklıklar, yönlendirme tabelalarının eksikliği ve sunulan hizmetlerin genel kalitesindeki düşüklük gibi unsurlar öne çıkmıştır. Bu tür altyapı yetersizlikleri, ziyaretçilerin destinasyona yönelik algısını ve genel memnuniyet düzeyini olumsuz etkileyerek hem tekrar ziyaret etme eğilimini hem de söz konusu destinasyonun başkalarına tavsiye edilme olasılığını azaltmaktadır.

Dolayısıyla, Mersin'in turizm altyapısının bütüncül ve sürdürülebilir bir anlayışla geliştirilmesi, bölgenin rekabet gücünü artırmanın yanı sıra, turistlerin konaklama sürelerini uzatmaları ve destinasyonla daha güçlü bir bağ kurmaları açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Olumlu görüşlerin sayıca fazla olması, destinasyonların temel değerinin yüksek olduğunu ortaya koyarken; olumsuz görüşler ise turistik ürünün bütüncül yapısında iyileştirme gerekliliğine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, katılımcıların büyük kısmı Mersin'deki müze ve ören yerlerinin turist beklentilerini karşıladığını düşünmekle birlikte, sürdürülebilir bir destinasyon yönetimi için tanıtım stratejilerinin güçlendirilmesi, altyapının iyileştirilmesi ve konaklama imkânlarının artırılması gerekmektedir. Bu tür yatırımların hem yerli hem de yabancı turistler açısından destinasyonun cazibesini artıracığı öngörülmektedir.

Tablo 3. Mersin'deki Müze ve Ören Yerlerinin Niteliklerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	Sıklık	Yüzde (%)
Olumlu Görüşler	Destinasyonlar turist beklentilerini karşılamaktadır.	30	69,8
	Kültürel açıdan karşılamaktadır.		
	Tarihi açıdan karşılamaktadır.		
Olumsuz Görüşler	Destinasyonlar turist beklentilerini karşılamamaktadır.	13	30,2
	Tanıtım eksikliğinden dolayı karşılamamaktadır.		
	Altyapı eksikliğinden dolayı karşılamamaktadır.		
	Konaklama yetersizliğinden dolayı karşılamamaktadır.		

Müze ve Ören Yerlerindeki Sorunlara İlişkin Bulgular

Tablo 4'te elde edilen verilere göre en sık dile getirilen sorun, ulaşım yetersizliğidir (%23,0; n=15). Bu durum, müze ve ören yerlerinin kent merkeziyle entegrasyonundaki zayıflıklara ve toplu taşıma olanaklarının yetersizliğine işaret etmektedir. Ziyaretçilerin bu alanlara kolay ve konforlu bir şekilde erişememesi, turistik deneyimin kalitesini doğrudan olumsuz etkilemektedir.

İkinci en çok vurgulanan sorunlar lavabo eksikliği (%18,4; n=12) ve sosyal tesis eksikliğidir (%18,4; n=12). Bu eksiklikler, ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmalarına neden olmakta ve destinasyonlarda geçirilen sürenin kısalmasına yol açmaktadır. Özellikle çocuklu aile ya da yaşlı ziyaretçiler için bu tür olanakların bulunmaması, destinasyonların kapsayıcı bir turistik alan olmasını engellemektedir.

Bunun yanı sıra, temizlik sorunu (%7,6; n=5), altyapı eksiklikleri (%6,1; n=4) ve personel eksikliği (%4,6; n=3) gibi diğer temel hizmet ve yönetim sorunları da dikkate değerdir. Temizlik ve altyapı sorunları, hem hijyen açısından ziyaretçi güvenliğini tehdit etmekte hem de genel imajı zedelemektedir. Ayrıca, yeterli personelin bulunmaması ve

var olan personelin yabancı dil bilmemesi (%4,6; n=3), özellikle yabancı turistlerin destinasyonları verimli şekilde deneyimlemesini güçleştirmektedir.

“Yetersiz ulaşım veya park yeri sorunları ziyaretçi sayısını azaltabilir ve bu da gelir kaybına neden olabilir...” (K2)

“...Bana göre en büyük sorun ulaşım buna ek olarak temizlik sorununu söyleyebilirim...” (K28)

Dikkat çekici bir diğer bulgu, bazı katılımcıların (%3,0; n=2) herhangi bir sorunla karşılaşmadığını belirtmesidir. Bu durum, olumlu deneyim yaşayan ziyaretçilerin de olduğunu ve bazı destinasyonlarda hizmet kalitesinin belli bir seviyede olduğunu göstermektedir.

Buna karşın, tanıtım yetersizliği (%3,0), park yeri eksikliği (%3,0), üst yapı sorunları, pahalılık, Müze Kart ile ilgili sıkıntılar ve eserlerin yeterince korunmaması gibi daha az sıklıkla ifade edilen sorunlar da destinasyonların çok yönlü iyileştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle koruma eksikliği (n=1), kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından ciddi risk taşımaktadır.

Tablo 4. Müze ve Ören Yerlerindeki Sorunlara İlişkin Bulgular

Kodlar	Sıklık	Yüzde (%)
Ulaşım Sorunu	15	23,0
Lavabo Eksikliği	12	18,4
sosyal Tesis Eksikliği	12	18,4
Temizlik Sorunu	5	7,6
Altyapı Sorunu	4	6,1
Personel Eksikliği	3	4,6
Personelin Yabancı Dil Eksikliği	3	4,6
Sorun yok	2	3,0
Tanıtım Sorunu	2	3,0
Park Yeri Sorunu	2	3,0
Üst Yapı Sorunu	1	1,5
Pahalılık	1	1,5
Müze Kart Sorunu	1	1,5
Eserlerin Korunması Sorunu	1	1,5

Tur Düzenleme Kriterlerine İlişkin Bulgular

Tablo 5’ te elde edilen verilere göre katılımcıların Mersin’deki müze ve ören yerlerine yönelik tur organizasyonlarında dikkate aldıkları kriterleri ortaya koymaktadır. Katılımcı görüşlerinden elde edilen bulgulara göre, en fazla ön plana çıkan unsur “ulaşım kolaylığı” olmuştur. Toplamda 22 katılımcı tarafından ifade edilen bu kriter, %32,8 oranıyla birinci sırada yer almakta olup, tur planlamasında fiziksel erişilebilirliğin ne derece önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Ulaşım imkanlarının yeterliliği hem organizasyon sürecinin verimliliğini artırmakta hem de katılımcı memnuniyetine doğrudan katkı sağlamaktadır.

İkinci sırada yer alan “tarihsel önem” kriteri, 14 katılımcı (%20,9) tarafından belirtilmiş olup, müze ve ören yerlerinin tarihî değeri katılımcılar açısından önemli bir tercih ölçütü olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, kültürel

mirasın turistik cazibe merkezi olarak algılandığını ve tarihsel anlatıların destinasyon tercihinde etkili olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların %17,9'u (n=12) ise "turist beklentileri" kriterine vurgu yapmıştır. Bu bulgu, organizasyon sürecinde hedef kitlenin taleplerinin dikkate alındığını ve ziyaretçi memnuniyetinin önemli bir planlama unsuru olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Turist beklentilerine duyarlılık, aynı zamanda turistik ürün ve hizmetlerin kişiselleştirilmesine yönelik bir eğilimin de göstergesidir.

Dördüncü sırada yer alan "maliyet" faktörü, 9 katılımcı (%13,4) tarafından dile getirilmiş ve ekonomik unsurların tur düzenleme kararlarında dikkate alındığını göstermiştir. Bu bağlamda, maliyet-etkinlik analizi katılımcılar açısından önemli bir karar değişkeni olarak değerlendirilmektedir.

Görel olarak daha düşük oranlarla ifade edilen diğer kriterler arasında kültürel önem (%4,4), mevsimsel koşullar ve güvenlik (%2,9), temizlik, grubun yaş seviyesi ve sosyal tesis varlığı (%1,4) yer almaktadır. Bu bulgular, söz konusu unsurların bazı durumlarda ikincil öncelikte değerlendirildiğini, ancak belirli hedef gruplar ya da koşullar altında önem kazanabileceğini göstermektedir.

"...Müze ve ören yerlerinin konumları ve ulaşım imkânları dikkate alırım. Ziyaretçilerin kolaylıkla ulaşabilecekleri ve gezebilecekleri yerler tercih edilmelidir..." (K2)

"...ulaşımın kolay sağlanması ve turistlerin beklentilerini dikkate alırım..." (K21)

"...Ulaşılabilirlik, mesafe ve zamanlama gibi özellikleri dikkate alırım..." (K18)

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcılar tur organizasyonlarında rasyonel, tarihsel ve beklenti temelli yaklaşımlar sergilemektedir. Elde edilen bulgular, destinasyon planlamasında altyapı olanakları, tarihi ve kültürel değerler ile turist odaklı hizmet anlayışının dikkate alınmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

Tablo 5. Tur Düzenleme Kriterlerine İlişkin Bulgular

Kodlar	Sıklık	Yüzde (%)
Ulaşım Kolaylığı	22	32,8
Tarihsel Önemi	14	20,9
Turist Beklentileri	12	17,9
Maliyet	9	13,4
Kültürel Önem	3	4,4
Mevsimsel Önem	2	2,9
Güvenlik Önemi	2	2,9
Temizlik Önemi	1	1,4
Grubun Yaş Seviyesi Önemi	1	1,4
Sosyal Tesis Önemi	1	1,4

Çekiciliğin Artırılmasına Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tablo 6'da katılımcıların Mersin'deki müze ve ören yerlerinin çekiciliğinin artırılmasına yönelik önerileri tematik kodlar altında sunulmuştur. Elde edilen bulgular, turistik cazibenin artırılması noktasında hangi faktörlerin önceliklendirildiğine dair önemli ipuçları vermektedir.

Verilere göre en yüksek sıklık ve yüzde oranına sahip kriter “reklam ve tanıtım” faaliyetleridir. Tüm katılımcılar tarafından dile getirilen bu unsur, %53,6 oranı ile açık ara öne çıkmaktadır. Bu bulgu, müze ve ören yerlerinin bilinirliğinin artırılmasında tanıtım stratejilerinin belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, etkili tanıtım çalışmalarının hem yerel hem de ulusal düzeyde ziyaretçi sayısını doğrudan etkileyebileceği görüşündedir. Bu kapsamda dijital medya, sosyal medya kampanyaları ve kitlesel iletişim araçlarıyla görünürlüğün artırılması önerilmektedir.

İkinci sırada yer alan “Bakanlık ile ortak projeler” önerisi, 7 katılımcı (%12,5) tarafından belirtilmiştir. Bu sonuç, yerel destinasyonların sürdürülebilir biçimde gelişmesi için merkezi yönetimle iş birliğinin elzem olduğuna işaret etmektedir. Katılımcılar, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yürütülecek projeler sayesinde kaynakların etkin kullanımı ve profesyonel destekle kalkınmanın sağlanabileceğini vurgulamaktadır.

“... Ayrıca, güçlü bir reklam ve tanıtım çalışması yapılmalı böylelikle bölgenin tarihi ve kültürel potansiyelini daha etkin bir şekilde pazarlamalıdır...” (K19)

“...Ören yerlerinin dikkat çekici özelliklerinin ön plana çıkarılarak tanıtımına ağırlık verilebilir. Örnek olarak, Kanlıdivane'deki obruk içindeki kabartmalar veya Narlıkuyu'daki Üç Güzeller tanıtılabilir...” (K5)

“...Ülke çapında kapsamlı reklam ve tanıtım faaliyetleri yapılabilir...” (K15)

Katılımcıların %7,1'i tarafından dile getirilen “alternatif turizm destinasyonları” ve yine aynı oranla belirtilen “alt yapı ve üst yapı çözümleri”, çekiciliği artırmaya yönelik farklı boyutları gündeme getirmektedir. İlk grup öneri, müze ve ören yerlerinin yakın çevresine entegre edilebilecek farklı destinasyonlarla birlikte turizm çeşitliliğinin artırılmasını hedeflerken; ikinci grup, ziyaret konforunu ve erişilebilirliği doğrudan etkileyen fiziksel koşulların iyileştirilmesi gereğine vurgu yapmaktadır.

Ulaşım çözümleri, %5,3 oranla üç katılımcı tarafından ifade edilmiş ve özellikle bölgeye ulaşımın daha etkin hale getirilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Bu öneri, ulaşımın turizmde temel bir bileşen olduğu gerçeğini desteklemektedir.

Daha düşük sıklıkla dile getirilen diğer öneriler arasında restorasyon çalışmaları, nitelikli personel sayısının artırılması, konaklama tesislerinin çoğaltılması, alışveriş noktalarının artırılması ve öğrencilere yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi yer almaktadır (her biri %1,7). Bu öneriler, her ne kadar daha az katılımcı tarafından belirtilmiş olsa da bütüncül bir destinasyon yönetimi için göz ardı edilmemesi gereken mikro düzeydeki iyileştirme alanlarını işaret etmektedir.

Tablo 6. Çekiciliğin Artırılmasına Yönelik Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Sıklık	Yüzde (%)
Reklam ve Tanıtım	30	53,6
Bakanlık ile Ortak Projeler	7	12,5

Tablo 6. Çekiciliğin Artırılmasına Yönelik Katılımcı Görüşleri (devamı)

Alternatif Turizm Destinasyonları	4	7,1
Alt Yapı ve Üst Yapı Çözümleri	4	7,1
Ulaşım Çözümleri	3	5,3
Restorasyon	1	1,7
Kalifiyeli Personel Sayısının Artırılması	1	1,7
Konaklama Tesislerinin Artırılması	1	1,7
Alışveriş Noktaları Çoğaltılması	1	1,7
Öğrencilere Yönelik Eğitim Programları	1	1,7

Sonuç ve Öneriler

Mersin, sahip olduğu zengin arkeolojik miras, çok katmanlı tarihî geçmişi ve kültürel çeşitliliğiyle kültür turizmi açısından önemli bir destinasyon potansiyeline sahiptir. Kentteki müze ve ören yerlerinin tanıtımında profesyonel turist rehberlerinin üstlendiği rol yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı kalmamakta; kültürel mirasın korunması, sürdürülebilir biçimde yönetilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından da kritik bir işlev üstlenmektedir. Rehberler, Mersin'in kültürel kimliğini bütüncül ve özgün bir anlatıyla ziyaretçilere sunarak hem kentin ulusal ve uluslararası tanınırlığını artırmakta hem de bölgesel turizmin gelişimine anlamlı katkılar sağlamaktadır.

Bu araştırma, Mersin'in arkeolojik ve kültürel mirasının profesyonel turist rehberlerinin perspektifinden değerlendirilmesini amaçlamış ve bu doğrultuda 30 profesyonel turist rehberiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Literatür incelendiğinde, Mersin'in arkeolojik mirasına ilişkin çalışmaların sınırlı olduğu; mevcut araştırmaların çoğunun kentin potansiyeline odaklandığı, ancak bu potansiyelin sahadaki uygulamalar, ziyaretçi deneyimi ve rehberlik pratiği bağlamında yeterince incelenmediği görülmektedir. Bu durum, çalışmanın hem özgün hem de tamamlayıcı nitelikte bir katkı sunduğunu göstermektedir.

Araştırma bulguları, rehberlerin özellikle Kız Kalesi, Cennet–Cehennem Mağaraları, Alahan Manastırı, Kanlıdivane ve Mersin Arkeoloji Müzesi gibi destinasyonları öne çıkardığını ortaya koymuştur. Bu durum, Sayar (2000) ve Şengül'ün (2017) Mersin'in tarihsel derinliğine ve arkeolojik çeşitliliğine ilişkin tespitleriyle uyumludur. Rehberlerin bu alanları kentin temel çekim merkezleri olarak değerlendirmesi, Mersin'in kültürel kimliğinin güçlü arkeolojik unsurlar üzerine inşa edildiğini göstermektedir. Bu destinasyonların hem tarihsel hem estetik açıdan ziyaretçi deneyimini zenginleştirdiği ve bölgenin çok katmanlı kültürel hafızasını yansıttığı belirlenmiştir.

Katılımcıların büyük bir bölümü, müze ve ören yerlerinin genel olarak turist beklentilerini karşıladığını ifade etmekle birlikte; altyapı eksiklikleri, ulaşım sorunları, tanıtım yetersizliği ve sosyal tesislerin sınırlılığı gibi faktörlerin kültür turizminin gelişimini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Bu bulgular, Oskay (2012), Arıcı ve Uysal (2019) ile Yılmaz'ın (2020) çalışmalarında vurgulanan yapısal sorunlarla örtüşmektedir. Özellikle tanıtım faaliyetlerindeki yetersizliklerin destinasyonun rekabet gücünü sınırladığı; restorasyon ve çevre düzenlemelerinin düzensiz olması nedeniyle ören yerlerinin korunabilirliğinin risk altında olduğu yönündeki değerlendirmeler, literatürle uyumlu sahaya dayalı kanıtlar sunmaktadır.

Bulguların bir diğer önemli boyutu ise profesyonel turist rehberlerinin tur planlama süreçlerine ilişkin karar alma dinamikleridir. Rehberler, tur güzergâhlarını belirlerken tarihî önem, erişilebilirlik, maliyet, güvenlik, mevsimsellik ve turist profili gibi çok boyutlu kriterleri bir arada değerlendirmektedir. Bu bulgular, mevcut literatürde sınırlı biçimde ele alınan rehberlik perspektifine yeni bir katkı sunmakta ve rehberlerin yalnızca bilgi aktaran kişiler değil, aynı zamanda destinasyon yönetiminde etkin paydaşlar olduğunu göstermektedir.

Rehberlerin önerileri incelendiğinde, Mersin'in kültür turizmi potansiyelinin güçlendirilmesi için bütüncül bir stratejiye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Tanıtım faaliyetlerinin artırılması, ulaşım ağlarının güçlendirilmesi, müze ve ören yerlerinde hizmet kalitesinin yükseltilmesi, yerel yönetimlerle turizm paydaşları arasında koordinasyonun geliştirilmesi ve alternatif turizm türlerinin (inanç, gastronomi, doğa, arkeoloji) desteklenmesi rehberlerin ortak vurguladığı alanlardır. Bu değerlendirmeler, Unur ve Arıcı (2012) ile Akkuş ve Güneş'in (2016) kültür turizminin gelişiminde bütüncül planlamanın gerekliliğine ilişkin çalışmalarıyla paralellik göstermekte ve bu görüşlere sahadan elde edilen bulgularla yeni katkılar sunmaktadır.

Sonuç olarak, Mersin'in arkeolojik mirası sahip olduğu tarihsel çeşitlilik, mekânsal zenginlik ve kültürel süreklilik açısından güçlü bir kültür turizmi potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyelin sürdürülebilir bir turistik değere dönüştürülebilmesi; koruma-kullanma dengesi gözetilerek kapsamlı planlamaların yapılmasına, tanıtım stratejilerinin güçlendirilmesine, altyapı yatırımlarının artırılmasına ve destinasyon yönetiminin daha koordineli bir yapıya kavuşturulmasına bağlıdır. Bu çalışma, profesyonel turist rehberlerinin sahadaki deneyimlerine dayanan değerlendirmeleriyle literatürdeki mevcut bulguları doğrulamakta ve kültürel miras yönetimine yönelik uygulamalı bir çerçeve sunarak alanyazına özgün bir katkı sağlamaktadır. Mersin, doğru stratejik planlama ve sürdürülebilirlik ilkeleriyle desteklendiğinde, yalnızca bir turizm destinasyonu olmanın ötesine geçerek Anadolu'nun arkeolojik hafızasını yaşatan dinamik bir kültürel miras odağı olarak konumlanma potansiyeline sahiptir.

Araştırma bulguları doğrultusunda, Mersin'in kültürel mirasının sürdürülebilir biçimde turizme kazandırılması ve arkeolojik alanların etkin bir destinasyon yönetimi anlayışıyla geliştirilmesi için kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör, profesyonel turist rehberleri ve araştırmacılara yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Mersin'deki arkeolojik ve kültürel alanların ulusal ve uluslararası düzeyde görünürlüğünü artırmak amacıyla bütüncül bir tanıtım stratejisi oluşturulmalıdır. Dijital medya, sosyal medya kampanyaları, sanal turlar ve etkileşimli tanıtım materyalleri aracılığıyla bölgenin kültürel zenginliği geniş kitlelere ulaştırılabilir.
- Mersin'in ören yerleri ve müzelerinde ziyaretçilerin deneyimini iyileştirecek altyapı düzenlemeleri yapılmalıdır. Ulaşım kolaylığı sağlayacak güvenli yollar, yönlendirme tabelaları, dinlenme alanları ve otopark imkânları sağlanarak, destinasyonların erişilebilirliği artırılmalıdır. Bu tür iyileştirmeler, ziyaretçi memnuniyetini doğrudan yükseltecek ve bölgenin rekabet gücünü güçlendirecektir.
- Turizmin sürdürülebilirliği, yerel halkın bilinçlenmesi ve sürece aktif katılımıyla mümkündür. Bu kapsamda, yerel halkın kültürel mirasın korunması, tanıtımı ve turizm faaliyetlerine dâhil edilmesini teşvik eden bilinçlendirme programları uygulanmalıdır. Profesyonel turist rehberleri, bu süreçte toplumsal farkındalık yaratma ve kültürel aidiyet duygusunu güçlendirme açısından önemli bir rol üstlenebilir.
- Mersin'deki müzeler, ören yerleri, turizm ofisleri, yerel yönetimler ve rehberlik meslek kuruluşları arasında etkin bir koordinasyon ağı oluşturulmalıdır. Bu paydaşlar arasında geliştirilecek ortak projeler ve kültürel etkinlikler, bölgenin turizm potansiyelinin bütüncül biçimde değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

- Yabancı turistlerin deneyim kalitesini artırmak amacıyla çok dilli rehberlik hizmetleri yaygınlaştırılmalı ve yabancı dil bilen profesyonel personel istihdamına öncelik verilmelidir. Ayrıca, rehberlik eğitim programlarında kültürel mirasın yorumlanması, etkili iletişim ve sürdürülebilir turizm ilkeleri üzerine uygulamalı içeriklere yer verilmelidir. Böylece hem hizmet kalitesi hem de bölgenin kültürel aktarım kapasitesi güçlenecektir.
- Yakın zamanda faaliyete geçmesi planlanan Çukurova Havalimanı, Mersin ve Tarsus'un tarihî ve kültürel mirasının tanıtımı açısından stratejik bir merkez olarak değerlendirilebilir. Havalimanında yer alacak görsel materyaller, bilgilendirme panoları ve dijital tanıtım alanları aracılığıyla ziyaretçilerin bölgeye ilgisi artırılabilir. Ayrıca, havalimanından şehir merkezlerine giden ulaşım araçlarında bilgilendirici içeriklerin yer alması, turistlerin kültürel farkındalığını güçlendirecektir.
- Mersin'in doğal ve kültürel mirasının korunması amacıyla çevre dostu turizm anlayışı benimsenmelidir. Atık yönetimi, enerji verimliliği, doğal alanların korunması ve yerel ürün kullanımının teşviki gibi uygulamalar hem destinasyonun ekolojik dengesini koruyacak hem de bilinçli turist profiline hitap edecektir. Rehberlerin bu sürece öncülük etmesi, sürdürülebilir turizm kültürünün yaygınlaşmasını sağlayacaktır.

Bu çalışma, profesyonel turist rehberlerinin görüşleri doğrultusunda yürütülmüştür. Gelecekteki araştırmalarda, yerel yöneticiler, müze ve ören yeri yöneticileri, turizm işletmeleri ve ziyaretçiler gibi farklı paydaşların katılımıyla çok boyutlu analizlerin yapılması önerilmektedir. Ayrıca, bölgedeki turist deneyimlerinin etnografik yöntemlerle incelenmesi, kültürel mirasın turizm bağlamında nasıl algılandığını ortaya koyarak literatüre derinlik kazandıracaktır.

Beyan

Makalenin tüm yazarlarının makale sürecine verdikleri katkı eşittir. Yazarların bildirmesi gereken herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Verilerin toplanabilmesi için gerekli etik kurul izin belgesi Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 29.01.2024 tarihli ve 9 sayılı kurul kararı ile onaylanmıştır.

KAYNAKÇA

- Akkuş, O., & Güneş, G. (2016). Mersin-Aydıncık ilçesi ve çevresinin kültür turizmi potansiyeli açısından değerlendirilmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 73-98.
- Arslanoğlu, İ. (2015). *Genel sosyoloji*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aydın, İ. (1990). *Açıklamalı turizm terimler sözlüğü*. Aydın: Coşkun Matbaası
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Corbin, J. ve Strauss, A. (2015). *Basics of qualitative research*. California: Sage Publications
- Çapar, G., ve Yenipınar, U. (2017). Kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin turist algısı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (38), 397-424.

- Çelik, H., Baykal, N. B., ve Memur, H. N. K. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8 (1), 379-406.
- Çimrin, H. (1995). *Turizm ve turist rehberliğinin ABC'si*. Antalya: Akdeniz Kitabevi.
- Ercik, C. (2024). Konaklama İşletmelerinde Çalışan Personelin Çalışma Değer Algılarının İş Tatminine Etkisi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 21(2), 368-384. <https://doi.org/10.24010/soid.1408343>
- Erlanson, D. A. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Sage.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lillesand, T., Kiefer, R. W. ve Chipman, J. (2015). *Remote sensing and image interpretation*. NY: Wiley.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). Sage. *Newbury Park*.
- Oral, S. (2005), *Türk turizm pazarlamasında dağıtım fiyat politikaları ve turist profili analizi*. İzmir: İstiklal Matbaası
- Oskay, C. (2012). Mersin turizminin Türkiye ekonomisindeki yeri ve önemi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 185-202.
- Sayar 2000 M. H. Sayar, "Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1998", 17. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 24-28 Mayıs 1999, Ankara, 237-244.
- Şengül, F. (2017). Yeni kültür turizmi destinasyonu: Olba Antik Kenti. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 20-28.
- Unur, K. ve Arıcı, S. (2012). Mersin turizmi ve arkeoloji. *1. Doğu Akdeniz turizm sempozyumu 20-22 Nisan 2012 bildiri kitabı*, (s. 228-237). Mersin: Çağ Üniversitesi Yayınları
- Uysal, M., & Arıcı, Ö. (2019). Akıllı destinasyon markalaması: Kentin turizmle sürdürülebilir kalkınmasına 360° bakış. *Mersin Örneği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, L. (2020). Mersin'de somut kültürel miras bilinci ve koruma üzerine bir değerlendirme. *Amisos*, 5(8), 156-177.
- Zeithaml, V. A., Berry, L. L., ve Parasuraman, A. (1996). The behavioral consequences of service quality. *Journal of Marketing*, 60(2), 31-46.

A Qualitative Study on the Evaluation of Museums and Archaeological Sites in Mersin by Tourist Guides**Nesih ORUÇ**

Mersin University, Institute of Social Sciences, Mersin/Türkiye

Sabri ARICI

Mersin University, Faculty of Tourism, Mersin/Türkiye

Extended Summary

Located on the Mediterranean coast, Mersin is an important destination that attracts attention not only locally but also internationally with its rich historical heritage and cultural values. The city, which has been continuously inhabited for thousands of years, bears the traces of many civilizations such as the Hittites, Assyrians, Persians, Romans, Byzantines, Seljuks, and Ottomans. This deep historical accumulation gives the region an archaeological richness that is rare even in the wider Mediterranean basin. Having been home to many civilisations throughout history, Mersin has the potential to become one of the most popular centres of cultural tourism, especially in terms of heritage-based tourism movements that have gained momentum in recent decades. Archaeological remains, historical structures, and museums dating back to ancient times make Mersin not only a holiday destination but also a living cultural landscape and an open-air museum where historical transformation can be directly observed.

In this context, it is of great importance to take into account the opinions of professional tourist guides, who are among the most important field actors in cultural tourism, in order to accurately analyse Mersin's cultural and archaeological potential. These professionals, due to their direct contact with visitors, possess detailed and experience-based insights regarding both the touristic appeal of the destinations and the functional challenges encountered during the guiding process. Therefore, the inclusion of guides' perspectives in cultural tourism planning is essential not only for achieving accurate situation analyses but also for contributing to more sustainable and realistic strategic development processes.

The main issue addressed in this study is that the archaeological values and museums of Mersin Province have not been sufficiently evaluated from the perspective of professional tourist guides, who are key players in cultural tourism. Although many academic and institutional studies have been carried out regarding the archaeological importance of the region, these studies often lack the practical input of tourism professionals who operate directly in the field. However, guides, as practitioners who communicate directly with visitors and accumulate experience through continuous site visits and tourist interaction, are one of the most important stakeholders who can directly observe shortcomings in tourism practices and offer practical, applicable solutions. The testimony of guides not only helps us understand the current situation more precisely but also enables us to take more realistic and sustainable steps in future tourism development and planning.

In this context, the aim of the research is to reveal how the archaeological sites, museums, and historical places in Mersin are perceived through the eyes of professional tourist guides, to analyse the problems encountered in these areas during tourist visits and guiding activities, and to develop solutions based on field experience. In addition, it is aimed to offer strategic suggestions based on the experiences of guides in order to promote Mersin's cultural heritage

more effectively, to support sustainable cultural tourism, and to strengthen the destination image of Mersin both in national and international contexts.

A qualitative research method was adopted in the study in order to obtain detailed and in-depth data reflecting the experiences and opinions of guides. In this direction, semi-structured interviews were used as the data collection tool. This technique allowed participants to express their experiences and thoughts in greater detail, enabling the researcher to obtain diverse responses on complex topics such as infrastructure, visitor behaviour, site management, and tour planning. A total of 30 professional tourist guides registered with the Adana Guides Association who have worked actively in Mersin and have experience in guiding archaeological sites were included in the study group. Purposive sampling was used to ensure that the participants had adequate regional experience and professional competence. The data obtained from the interviews were systematically analysed using Maxqda software, and a thorough evaluation was conducted through thematic content analysis. In this process, common themes were identified and classified in order to reveal the general tendencies and noteworthy observations in the guides' responses.

The findings of the study revealed that some archaeological and historical sites in Mersin are considered very interesting and valuable by tourists, while others do not receive the attention they deserve despite their historical and cultural importance. For example, prominent sites such as Kız Kalesi (Maiden's Castle), Cennet-Cehennem Obrukları (Heaven and Hell Sinkholes), Alahan Monastery, and Kanlıdivane are destinations that still preserve their historical fabric to a significant extent, have strong narrative elements that support cultural storytelling, and are frequently preferred by guides for inclusion in tour programs. These sites offer tourists a unique experience not only because of their historical and archaeological importance but also due to their integration with natural landscapes and visual aesthetics. The harmonious coexistence of cultural heritage and natural beauty in these areas enhances the experiential quality of visits and allows for multi-sensory engagement.

On the other hand, lesser-known or insufficiently promoted areas such as Gözne Castle and Yumuktepe Mound have not received the attention they deserve despite their archaeological potential and historical significance. These areas remain in the background of tourism planning due to reasons such as low visitor numbers, limited physical transportation opportunities, lack of informational signage, absence of visitor-friendly infrastructure, and insufficient maintenance and promotional efforts. Guides interviewed during the study emphasised the need for serious investment and planning to make such destinations more attractive, accessible, and interpretable for visitors. In particular, the necessity of creating educational content, multilingual materials, and guided tour support was highlighted as essential for improving the visitor experience in these lesser-known locations.

According to the quantitative classification of interview data, 69.8% of participants stated that museums and archaeological sites in Mersin generally meet tourists' expectations in terms of cultural richness, narrative content, and visual appeal. However, 30.2% of the participants expressed that promotional activities were insufficient and that infrastructure deficiencies significantly negatively affected tourist satisfaction. Among the most frequently mentioned problems were difficulties in transportation to remote or mountainous archaeological areas, inadequate cleaning services, lack of social and resting areas, insufficient directional and informational signage, limited parking capacity, and, in particular, the scarcity of staff who speak foreign languages. Such shortcomings negatively affect not only visitor satisfaction but also the professional performance of guides, who often struggle to manage tours under these adverse conditions.

Another important emphasis from the guides was on the primary criteria considered when planning tours. The participants noted that factors such as accessibility, historical and cultural significance, affordability, physical safety, and seasonal suitability are decisive in the inclusion of destinations in tour programs. Each of these factors is critical not only for meeting tourist expectations but also for ensuring operational convenience and maintaining professional standards in guiding services. In this context, destinations that cannot meet such criteria are less likely to be included in regular tour itineraries, even if they have high archaeological value.

In order to help Mersin achieve the recognition it deserves in tourism; comprehensive promotional and advertising campaigns are necessary. This was a common view among participants. It is recommended that the city's historical, cultural, and natural assets be introduced to wider audiences through diverse channels; that Mersin's visibility be increased in national and international tourism fairs; and that marketing strategies be strengthened through effective content sharing on social media and digital platforms. Guides also underlined the importance of developing digital promotional materials, including short documentaries, interactive maps, and multilingual brochures, which can serve as both informational and motivational tools for potential tourists.

However, in addition to promotion, it is also crucial to improve infrastructure and make plans that take visitor needs into account. Comfortable and reliable transportation systems, modern and hygienic restroom facilities, designated rest areas, cafés, restaurants, and information centers will contribute to improving the quality of tourist experiences. Such developments are also essential for increasing the duration of stay, ensuring tourist loyalty, and generating positive feedback in online platforms and travel forums. These facilities also help guides in ensuring group coordination, time management, and emergency planning during tours.

Another critical point emphasized by the guides is the inclusion of local communities in tourism processes and raising awareness among residents regarding the economic, cultural, and social contributions of cultural tourism. According to the guides, tourism development is not solely dependent on physical investments but also requires active social participation, inter-institutional cooperation, and shared responsibilities among different stakeholders. In this context, it is recommended that local residents, professional tourist guides, museum administrators, municipalities, and tourism offices come together for joint cultural events, knowledge sharing workshops, and community-based tourism projects. Such practices will foster a holistic and inclusive approach to tourism, support the sustainability of tourism-related investments, and ensure the societal ownership of cultural heritage assets.

In conclusion, Mersin's archaeological heritage possesses high potential not only in terms of historical value but also from a cultural tourism perspective. However, in order to unlock and effectively utilize this potential, it is essential to benefit from the experience, observations, and recommendations of professional tourist guides, who are in constant contact with both the heritage assets and the visitors. Promoting Mersin to wider audiences through strategic marketing, increasing its competitiveness both nationally and internationally, and planning tourism activities in line with sustainable tourism principles will allow the region to secure a stronger and more resilient position in the tourism sector in the future. The integration of professional guide input into policy-making and heritage management will play a critical role in achieving these goals.

Ek 1. Etik Kurul İzni

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
ONAY BELGESİ

Lisansüstü Öğrencisi Nesih ORUÇ'un Mersin Arkeolojisinin Kültür Turizmi Bağlamında Turist Rehberlerinin Gözüyle Değerlendirilmesi adlı çalışması kurumumuz tarafından incelenmiş ve;

Etik yönden uygun bulunmuştur.

Etik yönden geliştirilmesi gerekmektedir.

Etik yönden uygun bulunmamıştır.

Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Kararı	
Başvuru Formunun Etik Kurula Ulaştığı Tarih	27.12.2023
Etik Kurul Karar Toplantı Tarihi ve Karar No	29.01.2024 tarih ve 9 sayılı karar
Yer	Mersin Üniversitesi, Uğur Oral Kültür Merkezi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.